

Murta	<p>Planta de l'espècia <i>Myrtus communis</i>, que té branques i fullatge que s'empren en enramades de festa.</p> <p>ETIM.: del grec <i>myrtos</i> “perfum”.</p> <p>V. ENTRADA DE LA MURTA</p>
Museu	<p>Establiment on s'exposen objectes d'interès artístic, històric.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>museu</i> mat. sign., del grec <i>mouseion</i> “lloc consagrat a les Muses; museu”, deriv. grec de <i>mousa</i> “musa”.</p>
Museu de l'Arròs (Cullera)	<p>Museu situat en l'antiga <i>Ermita dels Sants de la Pedra</i>, Sant Abdó i Sant Senent, els sants protectors de les collites. Fou construïda en el segle XVIII, sobre un promontori des d'on es poden veure els camps d'arròs, en totes les etapes del seu cultiu com també el Parc Natural de l'Albufera.</p> <p>L'ermita va ser totalment restaurada i s'habilità com a espai museístic “<i>per a donar a conèixer l'origen i el procés tradicional i històric del cultiu de l'arròs</i>”, producte de gran arrelament, per exemple, en la comarca valenciana de la Ribera Baixa, on està aquesta ermita.</p> <p>Hi ha fotografies antigues, documents i una col·lecció etnològica sobre eines antigues, atifells i indumentària relacionada “<i>amb els usos i costums ancestrals del cultiu de l'arròs</i>” com també, per exemple, del procés de producció.</p> <p>Informació treta dels articles <i>Museu de l'Arròs</i> (http://www.arroceando.com/ca/museo/museu-de-larros-de-cullera/#,WQIOAe86zIU) i <i>Museu de l'Arròs de Cullera</i> (https://www.geocaching.com/geocache/GC5YZD5_museu-de-larros-de-cullera?guid=9fd67d35-a09e-4505-b4c7-88d2dbbd1f6a).</p>
Música	<p>Art d'expressar o de provocar certs sentiments per mitjà de sons agradables d'escoltar-los. Art de generar, manipular o combinar sons per mitjà de la veu o per instruments musicals o a través de la combinació d'ambdós, en la recerca de la bellesa, de l'expressió d'emocions o d'esplai. Obra musical. Conjunt de sons combinats d'acord amb determinades regles.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>musicu, -a</i> mat. sign., del grec <i>mousikós</i> mat. sign., pròpiament “que cultiva les Muses”, deriv. grec de <i>mousa</i> “musa”.</p>
Novena	<p>Espai de nou dies dedicat a una devoció o culte especial. Cada u dels actes religiosos que formen part d'eixa devoció o culte.</p>

	<p>ETIM.: del llatí <i>novena</i>, femení de <i>novenus</i>, “nové”.</p> <p>CULT. POP.: Com a exemple, hi han unes línies en <i>Història de Cubelles</i>, de Joan Avinyó Andreu, que, sobre Cubelles, diuen així: “<i>la piadosa devoció del cubellenes a llurs invictes Patrons introduí el costum de celebrar cada any, després de la festa, una devota novena, que els recorda a l’ensems llur gloriosa santificació en el cel i l’ofici d’intercessors pel qual foren elegits; així els demanen que segueixin protegint els camps i vinyes del terme de Cubelles. Un sacerdot, per pur afecte als Sants i per major profit espiritual dels feligresos de Cubelles, va escriure aquella novena que fou impresa a Vilanova i la Geltrú l’any 1813</i>” (p. 126).</p>
Obrera casada (Bétera)	<p>Una de les dues dones casades que acompanya una de les dues dones fadrines, en les festes d’agost de Bétera (el Camp de Túria).</p> <p>Com podem llegir en el document <i>L’ordre simbòlic de la mare en les festes d’agost de Bétera</i>, d’Imma Dasí Estellés, és el “<i>símbol de realitat i fermesa, representa la dona madura, responsable, elegant i serena, que guiarà i protegirà a les joves, són també conegudes com clavariesses</i>” (p. 9). En la mateixa pàgina, però un poc després, indica que “<i>seran figures en un jorn [= jorn] de matriarcat’. Cada obrera casada fa parella amb una obrera fadrina i l’acompanya sempre</i>”.</p>
Obrera fadrina (Bétera)	<p>Una de les dues dones fadrines que acompanya una de les dues dones casades, en les festes d’agost de Bétera (el Camp de Túria).</p> <p>En el document d’Imma Dasí Estellés, hi ha que és “<i>símbol de futur i promesa i de fragilitat, es llueixen davant el poble, mostren a la comunitat la seua esplendor, les seues qualitats personals i encants, i els abillats vestits i ornaments i la riquesa familiar</i>” (p. 6). <i>Abillat</i> vol dir guarnit, adornat, preparat, especialment, en relació amb vestits luxosos.</p>
Ofici	<p>Hores en què els eclesiàstics han de recitar o cantar oracions cada dia, o siga, les hores “<i>canòniques</i>”. Funció sacra. La missa major o cantada. Ocupació; funció a complir.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>offerre</i> mat. sign., compost llatí format per <i>ob</i> “cap a” i <i>ferre</i> “portar, dur”.</p> <p>CULT. POP.: <i>Saber fer del set oficis</i> (Mall.): saber-ho fer tot, ser bo per a fer moltes i diverses coses.</p>
Oratori	<p>Lloc destinat a fer-hi oració. Díptic, tríptic, pintura d’imatges sagrades, etc., que servia de retauler portàtil davant el qual es feia oració.</p> <p>ETIM.: de llatí <i>oratorium</i>, mat. sign.</p>
Ornamentació	<p>Tot lo que s’afeg a una cosa per a fer-la més bella, per a adornar-la. <i>pl.</i> Vestidures sagrades que usen els sacerdots quan celebren; els adorns de l’altar que són de lli o seda.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>ornamentu</i> mat. sign., deriv. llatí d’<i>ornare</i> “ornar”.</p>

Pa caritat	<p>En Camporrells (la Llitera), hem trobat el “<i>pa caritat</i>”, pa que, segons fonts diferents (per exemple, en Viquipèdia, i referents a les Illes Balears), es reparteix als pobres.</p>
Paborde, -a	<p>Membre d’una obreria o junta d’administració d’una confraria.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>praepositu</i> “avantposat”.</p> <p>CULT. POP.: En el llibre <i>El Terme de Banyoles</i>, de Josep Grabuleda i Sitjà, Guerau Palmada i Auguet i Martirià Brugada i Clotas (editat per l’Ajuntament de Banyoles junt amb la Diputació de Girona, en el 2014), podem llegir que “<i>En 1770 la confraria [dels sants Abdon i Senén] tenia tres pabordes. Primer els pabordes varen ser membres de les famílies de pagesos més destacades (els Boada o els Palau), després, s’hi van incorporar els altres propietaris del Terme (els Cordomí o els Bernich) i els masovers i parcers. Actualment els pabordes i les pabordesses són gent que viu al territori de l’antic Terme o vinculada d’alguna manera a una nissaga tradicional dels pagesos o masovers</i>” (p. 167).</p> <p>Afegirem que, en el llibre <i>Repics de festa. Aplecs, fires i festes del Pla de l’Estany</i>, hi ha un article, <i>Banyoles. Festa del Terme en honor dels sants Abdon i Senén</i>, Martirià Brugada i Clotas, escriu que “<i>Aquesta confraria era la institució religiosa que aplegava ‘els altres banyolins’, és a dir els banyolins que vivien fora de la vila emmurallada de Banyoles i que antigament tenia un sentit molt ampli, també comarcal</i>” .</p> <p>Agraesc la generositat de Miquel Rustullet Noguer, qui em facilità, per correu electrònic del 18 de novembre del 2017, l’article de Martirià Brugada, el qual “<i>es va publicar el desembre de 1999 en el llibre ‘Repics de festa’</i>”.</p> <p><i>Parcer</i> és qui pren o arrenda la terra a parts.</p>
Pagà, -ana	<p>Que professa el politeisme primitiu, per oposició a les tres religions monoteistes: el cristianisme, el judaisme i el mahometanisme.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>paganu</i> “pagés, llaurador”, deriv. llatí de <i>pagus</i>, -i “camp, ruralia”, potser per la resistència a la cristianització de les zones rurals.</p>
Paganisme	<p>Religió dels pagans, especialment la de les persones que, en el món rural (a diferència de l’urbà), encara no havien abraçat el cristianisme. Sol ser politeista.</p> <p>Amb l’Edicte de Tessalònica (380), per l’emperador romà Teodosi, el cristianisme passà a ser la religió oficial de l’imperi romà, després de seixanta-set anys de llibertat de culte (313).</p> <p>Informació treta de Viquipèdia https://ca.wikipedia.org/wiki/Edicte_de_Tessal%C3B2nica).</p>
Pagès	<p>Persona que treballa al camp, del camp.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>pagense</i> “aquell qui viu del en el camp (<i>pagus</i>)”, deriv. llatí de <i>pagus</i>, -i “camp, ruralia”.</p>

Pagesia	Conjunt de persones dedicades al camp. Camperolat.
Palma	Rama d'una palmera. CULT. POP.: És u dels símbols que més present està en les representacions dels Sants de la Pedra, junt amb el forment, el raïm i l'espasa. Normalment el porten en una mà.
Pans beneïts	Hi ha costum de beneir pans i, després, de donar-los, en algunes poblacions, amb motiu de la celebració de la festa dels Sants de la Pedra, com ara, en Banyoles (el Pla de l'Estany) i en Lladurs (el Solsonès). CULT. POP.: La benedicció i el repartiment posterior de pans beneïts durant la festa dels Sants de la Pedra o, fins i tot, abans de la introducció del cristianisme en tot l'àmbit lingüístic, deu ser ben antic i relacionat amb el paganisme. De fet, Joan Baptista Anyés ho considerava a no celebrar. Així, en el seu llibre <i>La vida dels gloriosos sants Abdó i Senén</i> (publicat en 1542 i adaptat per l'editorial Ulleye, en el 2010), escriu que “no puc deixar d'admirar-me dels nostres llauradors, que creuen obligar a Déu i als sants gloriosos en les festivitats d'aquells, amb sol fer molts pans beneïts, i amb trompes i tabals i balls fer grans danses en les qual mai no fou servit Déu, ni menys els sants”.
Passió	Acció de patir una pena, per exemple, per motius de creences. ETIM.: del llatí <i>passione</i> mat. sign., deriv. llatí de <i>pati</i> “patir”.
Patronat	Nom d'institucions que tenen per objecte de protegir res. Corporació que formen els patrons. Protecció. ETIM.: El terme prové de la paraula <i>patró</i> , derivat del llatí <i>patronu</i> ‘protector, patró’, procedent de <i>pater</i> “pare” i u dels significats que rep és el de cap de família (en moltes cultures, actualment i durant molt de temps, el pare o qui, simbòlicament, fa de pare, de cap d'un grup, de protector), com en l'antiga Roma (atenent a informació del <i>Diccionari Català-Valencià-Balear</i>): “ <i>Home distingit i autoritat respecte d'aquells que es posaven sota la seva protecció, anomenats clients (en l'antiguitat romana); amo que havia afranquit el seu esclau però conservava encara alguns drets sobre ell</i> ”. La definició que llegim sobre <i>esclau afranquit</i> es correspon a la de <i>colon</i> , la qual, canviaria amb la introducció del feudalisme, del qual encara hi han pervivències, fins i tot, en el País Valencià i que, en Espanya, jurídicament, donà pas al capitalisme en el segon terç del segle XIX.
Pebrot	Hortalissa de color verd o roig quan és madura. També rep el nom <i>pimentó</i> . ETIM.: deriv. augmentatiu de <i>pebre</i> , terme que fa al·lusió a un condiment de gust picant i que, prové del llatí <i>pipere</i> mat. sign. CULT. POP.: <i>Per Sant Nin i Sant Non, pebrots i tomates</i> . Aquest refrany, el vaig veure, per primera vegada, en un article del blog <i>Diari del capellà</i> , titulat <i>Per sant Nin i sant Non</i> ,

	<p><i>pebrots i tomates</i> (http://www.diaridelcapella.cat/2012/08/per-sant-nin-i-sant-non-pebrots-i.html), del capellà Martirià Brugada Clotas, amb qui vaig contactar per correu electrònic.</p>
Pedra	<p>Matèria mineral dura i sòlida; calamarsa. Grans d'aigua glaçada que es precipiten d'un núvol.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>petra</i> mat. sign., del grec <i>petra</i> mat. sign.</p>
Pedregada	<p>Acte de ploure grans d'aigua glaçada, aigua en forma de pedra.</p> <p>CULT. POP.: <i>Fer més mal (o més por) que una pedregada</i>: locució amb què indiquem que una cosa és molt perjudicial o molt temible.</p>
Peiró (o pedró)	<p>Creu de terme, posada sobre un pedestal de pedra.</p> <p>CULT. POP.: Les formes <i>peiró</i> i <i>pedró</i>, apareixen en el DCVB; en el cas de <i>peiró</i>, enregistrada en el Maestrat. En la Codonyera (població aragonesa del Matarranya), hi ha un peironet, popularment conegut com <i>Lo Paironet</i>. I, per exemple, en Castell de Cabres (població valenciana de la comarca dels Ports), empen la forma <i>prigó</i> (<i>prigonet</i>, en diminutiu), com vaig llegir en una part d'una publicació enviada per Susana Gil Albalat (de l'Ajuntament de Castell de Cabres), el 10 d'octubre del 2018, on hi havia un espai titulat "<i>5. Prigons</i>".</p> <p>ETIM.: del llatí <i>patrone</i>, derivat del llatí <i>petra</i> "pedra".</p>
Pelegrí, -ina	<p>Persona que fa per devoció un viatge a algun santuari o lloc religiós.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>pelegrinu, -a</i> "estranger", del llatí <i>peregrinus, -a, -um</i> mat. sign., deriv. llatí de <i>peregrī</i> "a l'estranger, de l'estranger".</p>
Pelegrinatge	Acte de viatjar, per devoció, a un santuari o lloc religiós.
Pendó	<p>Penó; especialment, insígnia d'una església, confraria, etc., que consisteix en un tros rectangular de roba.</p> <p>V. BANDERA.</p>
Persecució	<p>Acte de seguir a una persona o a un grup de persones per tal d'agafar-la, de castigar-la o, fins i tot, de provocar-li la mort, inflicció de penes als adeptes d'una creença, d'una religió, d'un grup de pensament, etc.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>persecutione</i> mat. sign.</p>
Persecució religiosa	Acte de seguiment a una persona o a grup de persones per motius religiosos.
Persèfone	<p>Deessa grega i filla de Zeus i de Demèter, deessa amb qui està molt vinculada: així, Demèter està associada a la part de l'any que va des de la sembra del forment fins a la seua collita (els sis primers mesos de l'any) i, en canvi, Persèfone, als altres sis mesos.</p> <p>De jove, el seu nom era Core, que vol dir "donzella".</p> <p>U dels símbols amb què se la representa és una mangrana.</p>
Pèrsia	Històric estat corresponent, més o menys, a l'actual Iran.

Plaça	<p>Espai públic sense edificar, ampli en relació als carrers dins d'un conjunt urbà.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>platteia</i> “carrer ample; plaça”, del grec <i>plateia</i> “carrer ample”.</p>
Plafó ceràmic	<p>Obra ceràmica que està integrada per diferents taulells i que, en el cas dels Sants de la Pedra, els hi representa.</p>
Plaga	<p>Invasió d'insectes perjudicials.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>plaga</i> “colp, ferida”.</p>
Plaga	<p>Gran calamitat, sobretot de caràcter col·lectiu.</p>
Poble	<p>Nucli de població xicotet.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>populu</i> mat. sign.</p>
Pobletà	<p>Habità d'una població que no és ni ciutat ni vila. Pertanyent a un poblet.</p>
Pòl·lux	<p>Germà bessó de Càstor, amb qui forma els dos diòscurs, és a dir, els fills de Zeus. L'estel que hi ha i que porta el seu nom, és més brillant que el que duu el nom del seu germà bessó, és a dir, que Càstor.</p>
Porrat	<p>Fira tradicional, molt arrelada en el País Valencià, a l'aire lliure, on es posen en venda productes tradicionals, dolços i fruits secs, aliments no bàsics que s'han de regalar o de consumir amb motiu de la festa.</p> <p>Segons podem llegir en Viquipèdia (https://ca.wikipedia.org/wiki/Porrat) el seu origen s'atribueix “a la veneració de la societat agrícola als sants, per a aconseguir bones collites i fertilitat dels animals”.</p> <p>CULT. POP.: L'expressió <i>anar al porrat</i> s'empra com a sinònim d'acudir als actes del pelegrinatge, en general.</p> <p>En el Diccionari Català-Valencià-Balear, veiem que “s'instal·la a la vora d'un santuari el dia i la vuitada de la seva festa (País Valencià)”, és a dir, el dia de la celebració de la festa i, a més, durant un espai de huit dies en què es celebra, eclesiàsticament, la festa solemne.</p>
Príncep	<p>Sobirà. Membre d'una casa sobirana, especialment fill d'un sobirà. Per ext., el qui és primer, el cap, el superior d'una comunitat o conjunt.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>principe</i> “el primer, director”, format per <i>primus</i> “primer” i <i>capere</i> “agafar”, pròpiament “el qui ocupa el primer lloc”.</p>
Principat de Catalunya, el Principat	<p>Nom que també rep Catalunya. jurisdicció del rei Alfons I el Trobador o el Cast des del 1162. Els sobirants del Principat de Catalunya ostenten la dignitat de Comte de Barcelona.</p> <p>Com a terme jurídic aparegué en el segle XIV format com una agrupació de comtats amb unes lleis uniformades per les Corts.</p>

	<p>Un principat és un territori subjecte a la jurisdicció d'un sobirà que usa el títol de príncep.</p> <p>Informació treta de l'entrada de Viquipèdia (https://ca.wikipedia.org/wiki/Principat_de_Catalunya).</p>
Processó	<p>Desfilada pública, especialment amb motiu religiós.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>processione</i> “anar avant”, deriv. de <i>processus</i>, -<i>us</i> “acció d'avançar”.</p>
Processó de la Rodella, Ofrena de la Rodella	<p>Hi ha distintes entrades en Internet, algunes molt interessants, en què se'ns descriu, fins i tot, antropològicament, una celebració que té lloc el 30 de juliol de cada any, coincidint amb la festivitat de Sant Abdó i Sant Senent, entre la població de Montboló i la d'Arles, ambdues de la comarca del Vallespir (Catalunya Nord).</p> <p>En una tenim accés a una llegenda (vegeu l'article <i>La Rodella, sis segles arrelada a la Catalunya Nord</i>, aparegut el 7 de juliol del 2014, http://www.tornaveu.cat/article/10297/la-rodella-sis-segles-arrelada-a-la-catalunya-nord) i, a més, amb una explicació que diu així: “(...) cada 30 de juliol se celebra una processó religiosa que comença al municipi vallespirenc de Montboló (Catalunya Nord), baixa fins a Arles i s'acaba a l'església de Santa Maria, que conserva les relíquies dels sants Abdó i Senén.</p> <p><i>La protagonista de la processó és la Rodella, una gran candela de cera verge d'abella, d'uns vint metres de llarg, enrotllada, decorada i afixada al voltant de les aspes d'una creu de vuit braços. Després de ser beneïda, els peregrins [sic] la prenen per començar a caminar. Finalment, es ballen sardanes i es distribueix entre els assistents aigua beneïda que brolla de la Santa Tomba, amb fama de molt remeiera. A migdia comença el retorn dels pelegrins a Montboló, mentre la rodella resta a l'església de Santa Maria fins a l'any següent”.</i></p> <p>En l'entrada <i>Processó de la Rodella</i> (http://www.festes.org/articles.php?id=669), de la web “Festes.org”, signat per Manel Carrera i Escudé, es diu que aquesta candela “és enrotllada en forma circular i posada sobre una estructura de ferro, que la subjecta”, que la Rodella “es guarneix amb flors” i, més avant, que “les relíquies (...) són portades per a l'ocasió per quatre persones amb la vestimenta tradicional catalana”.</p> <p>Respecte a la versió tradicional, llegim que “<i>La tradició explica que l'any 1465, tot just després d'arribar les relíquies d'aquests dos sants [Abdó i Senent,] al poble, un pastor de Montboló anomenat Noguer de Gasnach va veure, dalt del Coll de la Porta, dues bruixes conjurant els simiots perquè provoquessin una tempesta. (...) [els quals] tenien el poder de provocar tempestes amb pedregades, grans cops de vent, boira espessa i altres fenòmens meteorològics adversos.</i></p> <p>(...) <i>La veu popular raconta [= conta] que el pastor va veure</i></p>

	<p><i>com gràcies a la intercessió dels dos sants, la invocació de les bruixes no va tenir efecte i com d'aquesta manera, no es van produir més tempestes. Des d'aleshores es van poder foragitar per sempre els simiots i les tormentes que des del segle XII malmetien les collites dels pagesos de la comarca. El pagès va comunicar la seua visió a tot el poble que, des d'aleshores, va decidir fer un vot de poble, en agraïment als sants. El vot consisteix en fer aquest recorregut a peu amb la Rodella.</i></p> <p><i>Per a il·lustrar la victòria del sants contra els simiots, dins l'armari de dos compartiments on es guarden els reliquiariis dels sants al monestir d'Arles, hi ha una pintura antiga, del segle XVI, d'aquest estrany animal”.</i></p>
Professar	<p>Declarar obertament (la seua fe, creença, opinió, sentiments), admetre lliurement (una religió, doctrina, etc.)</p> <p>ETIM.: del llatí <i>professum</i>, deriv. llatí de <i>profiteri</i> “declarar, manifestar públicament”.</p>
Protector	<p>Qui protegeix, especialment dels perills.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>protectore</i> mat. sign.</p>
Raïm	<p>Fruit de la vinya.</p> <p>ETIM.: del llatí <i>racimu</i> “gotim”, del llatí <i>racemus</i> –i mat. sign.</p> <p>CULT. POP.: En el <i>Diccionari Català-Valencià-Balear</i> podem llegir el refrany valencià <i>El raïm li diu al vi: vine cap ací, cosí</i>, referint-se a coses que són anàlogues o que lògicament han d'anar unides.</p> <p>Quant a la festa dels Sants de la Pedra, en més d'una població, va acompanyada de l'oferiment del raïm primerenc, com ara, en Cubelles. Així, en l'estudi <i>Sant Abdó i Sant Senén. Festa Major Petita. Vint anys de la seva recuperació (1983-2003)</i>, elaborat pel Grup d'Estudis Cubellencs “<i>Amics del Castell</i>” i a què vaig accedir, per correu electrònic del 30 de novembre del 2017, gràcies a la gentilesa de Núria Jané, de l'Arxiu municipal de Cubelles, llegim que “<i>En els anys anteriors a la Guerra Civil, la processó que esmentava mossèn Joan Avinyó [autor cubellenc d'una important obra sobre la història de Cubelles,] es continuava celebrant [la processó dels sants Abdó i Senent]. HI sortia la bandera de l'administració dels sants, de domàs vermell, i era costum que els pagesos portessin a beneir el raïm primerenc, que es posava al costat de les imatges dels sants durant la processó</i>” (p. 3).</p>